

KRAH SPOLJNE I UNUTRAŠNJE POLITIKE ALEKSANDRA VUČIĆA

Iako masovni protesti građana i studenata protiv aktuelnog režima širom Srbije ne jenjavaju, definitivni pad Aleksandra Vučića i dalje je neizvestan. Koherentan politički alternativni program još nije artikulisan, pre svega zato što se društvo nije do kraja suočilo s najtežim poglavljima sopstvene nedavne prošlosti. Politički projekat koga je utemeljio Slobodan Milošević nije nestao – samo je promenio formu. Srpske političke i intelektualne elite i dalje nisu odustale od koncepta tzv. “srpskog sveta”. Taj projekat, zapakovan u savremeni politički diskurs, počiva na etnokonfesionalnoj homogenizaciji i teritorijalnim ambicijama koje su u prošlosti proizvele katastrofu istorijskih razmera.

Ta nerešena ideološka osnova direktno pogoduje aktuelnom režimu, pre svega predsedniku Republike Aleksandru Vučiću, jer mu omogućuje da manipuliše društvenim tenzijama i održava se na vlasti. Ni nakon godinu dana kontinuiranih masovnih protesta Vučić ne pokazuje spremnost da ispuni ključne zahteve studenata, posebno zahtev za raspisivanje prevremenih izbora. Naprotiv, on i dalje sistematski opstruira fer i slobodne izborne procese, uz

Ursula fon der Lajen i Aleksandar Vučić

FOTO: INSTAGRAM.COM/BUDUCNOSTSRBIJEAV

otvorene pritiske i zloupotrebu državnih resursa, što je najočiglednije došlo do izražaja tokom izbora u nekoliko opštinskih samouprava (Zaječar, Kosijerić, Mionica, Negotin, Sečanj) koji su održani ove godine. U te svrhe angažuju se svi raspoloživi mehanizmi: javni novac, zarobljeni mediji, lažna obećanja, kao i mreže kriminalnih grupa i partijskih lojalista koji zastrašuju posmatrača i opozicione kandidate. Sam Vučić nastupa kao formalni nosilac izbornih lista, dok značajan broj ministara učestvuje u kampanjama, obilaskom manjih sredina i simboličnom podelom raznovrsnih “donacija”.

Na međunarodnom planu, Aleksandar Vučić je u velikoj meri izgubio politički kapital koga je godinama uživao. Ključni globalni akteri – Sjedinjene Američke Države (SAD), Rusija, Kina i Evropska unija (EU) – sve ga više posmatraju s rastućim nepoverenjem. Uprkos pokušajima da balansira između Vašingtona i Moskve na račun odnosa sa EU, Vučiću ne polazi za rukom da obezbedi stabilnu međunarodnu poziciju. Naprotiv, pokazuje se da i Rusija i Zapad njegovu ulogu doživljavaju kao “potrošnu”, naročito u kontekstu neizvesne sudbine energetskog sektora i vodeće kompanije u Srbiji, Naftne industrije Srbije (NIS), koja je u većinskom vlasništvu ruskog partnera. Evropska unija je godinama upozoravala Srbiju na potrebu diversifikacije snabdevanja energentima, opredeljujući čak i oko 160 miliona eura za tu namenu. Međutim, vlast nije pokazala stvarnu političku volju da taj proces sprovede u delo. Takva neodgovornost dovela je Srbiju na ivicu ozbiljne energetske i ekonomske nestabilnosti, dok se realna rešenja ne naziru.

Vučić je, po svemu sudeći, računao na mogući američko-ruski geopolitički dogovor oko Ukrajine, verujući da bi to dovelo do ukidanja sankcija Rusiji, a samim tim i do stabilizacije statusa NIS. Međutim, takva kalkulacija nije samo špekulativna, već i suštinski nerealna: sankcije

se ne ukidaju brzo, dok se Srbija već sada suočava sa posledicama strateških promašaja.

U celini posmatrano, Aleksandar Vučić je precenio i sopstvenu ulogu i predstavu o sebi, kao važnom globalnom posredniku u dubokim, sveobuhvatnim međunarodnim potresima. Njegova spoljna politika, neodređena i oportunistička, svedena je na transakcione odnose sa spoljnim partnerima, često praćene netransparentnim finansijskim koristima za uski krug oko njega. Srbija je tako postala lak plen međunarodnih investitora – bilo visokim državnim subvencijama za, ispostavilo se, sporne projekte, bilo produbljivanjem korupcije, što režim čini trajno podložnim ucenama i spolja ranjivim.

Politika dugogodišnjeg podilaženja zapadne međunarodne zajednice Srbiji, uz obrazloženje da je ona “faktor stabilnosti” na Balkanu, pokazala se duboko pogrešnom. Umesto stabilnosti, takav pristup je proizveo suprotan efekat – ohrabrio je Beograd u etnoteritorijalnim ambicijama i destabilizujućem delovanju u regionu. Srbija je time postala problem, a ne rešenje balkanske stabilnosti.

Ruska agresija na Ukrajinu dovela je zapadnu međunarodnu zajednicu na Zapadni Balkan gotovo isključivo iz bezbednosne perspektive. Region se pre svega posmatra kao potencijalna zona destabilizacije koju treba kontrolisati, a ne kao prostor koga je potrebno demokratski i politički transformisati. Evropska unija, s druge strane, nastoji da politiku proširenja održi u životu tako što region projektно vezuje za EU, sa ciljem neutralisanja ruskog uticaja. Međutim, bez jasne političke vizije i snažnog, doslednog angažmana, ti napori ostaju ograničenog dometa.

POVLAČENJE SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

Činjenica da Sjedinjene Američke Države trenutno nemaju ambasadore u tri ključne balkanske zemlje – Srbiji, Bosni i Hercegovini i na Kosovu – snažan je signal marginalizacije regiona u aktuelnim međunarodnim previranjima. U situaciji globalne nestabilnosti, Balkan očigledno nije visoko na listi prioriteta Vašingtona. Dodatno, izveštaji Steit departamenta pokazuju da su demokratija i ljudska prava sve manje u fokusu američke spoljne politike, što predstavlja ozbiljan zaokret u odnosu na ranije decenije.

Administracija Donalda Trampa deluje isključivo transakciono, bez ikakve strateške predstave o neophodnosti evropske integracije Zapadnog Balkana. U takvom okviru nema politike zasnovane na vrednostima, već samo kratkoročnih dogovora, ustupaka i interesa. Ova logika posebno dolazi do izražaja u odnosu prema Srbiji i Republici Srpskoj.

Međutim, nova administracija do sada nije menjala svoj odnos prema Balkanu. U tom kontekstu poruka poslata s nedavne konferencije u Dejtonu, povodom 30-godišnjice Dejtonskog mirovnog sporazuma, kojom je prilikom američki predstavnik izjavio da taj sporazum “više nije funkcionalan” i da treba prepustiti da se “tri naroda dogovore”, zabrinjavajuća je: takva formulacija je, naime, politički izuzetno opasna, jer otvara prostor za različite interpretacije koje mogu voditi ka daljoj destabilizaciji, pa čak i obnovi konflikata.

Pokušaji Aleksandra Vučića da se približi Donaldu Trampu doživeli su neuspeh, što se jasno pokazalo njegovim fijaskom na Floridi kada je pokušao da nepozvan uđe na republikansku konvenciju. Ipak, on je i dalje nastojao da dobije naklonost ključnih ljudi iz Trampovog

okruženja, pre svega Džareda Kušnera, ustupanjem Generalštaba. I taj pokušaj se pokazao neuspešnim, jer **je** Kušner doneo odluku o povlačenju iz projekta zbog “poštovanja prema narodu Srbije i Beogradu, jer značajni projekti treba da ujedinjuju, a ne da dele”.¹ Naime, deo javnost je mesecima ukazivao na štetnost i koruptivnost tog projekta što je na kraju dovelo i do podizanja optužnog predloga Tužilaštva za organizovani kriminal protiv minisra kulture Nikole Selakovića i još tri osobe.

Vučić je uobičajenim manirom odgovornost prebacio na studente (“blokade”) i Tužilaštvo, uz optužbe za ekonomsko podrivanje zemlje, najavljujući i krivične prijave.

Kriza povezana sa NIS dodatno pokazuje da se američka administracija poigrava s Vučićem, šaljući mu signale da nije važan partner. Vučić i dalje odbija nacionalizaciju kompanije, jer bi to, kako kaže, direktno pogodila ruske interese. Očigledno je da za takav potez nema političkog prostora iz razloga koji nisu javno poznati, ali se mogu naslutiti.

Najveći politički šok za Beograd predstavlja Zakon o demokratiji i prosperitetu Zapadnog Balkana, usvojenog u Kongresu i potpisanog od predsednika Donalda Trampa. Reč je o dokumentu koji je po svom tonu i sadržaju znatno oštrije prema Srbiji od svih dosadašnjih rezolucija i izveštaja Evropskog parlamenta i Evropske komisije, čime Vašington po prvi put eksplicitno signalizira duboko nezadovoljstvo stanjem demokratije u Srbiji.

1 <https://www.pravda.rs/lat/2025/12/16/vucic-o-generalstabu-izgubili-smo-veliku-investiciju-licno-cu-podnositi-krivicne-prijave/>

U zakonu se nedvosmisleno konstatuje da je stanje demokratije u Srbiji “zabrinjavajuće”, dok se izborni uslovi ocenjuju kao “nepravedni”, što Srbiju svrstava među zemlje sa ozbiljnim i sistemskim deficitima u oblasti vladavine prava, slobode medija i političkog pluralizma. Takva kvalifikacija ne predstavlja puku kritiku, već političku poruku da se Srbija više ne posmatra kao problematičan, ali reformabilan partner, već kao država koja se svesno udaljava od demokratskih standarda.

Kako ocenjuje bivši ambasador Srećko Đukić, ovakav zaokret u američkom pristupu predstavlja ozbiljno urušavanje srpsko-američkih odnosa, što je delovalo nezamislivo u trenucima kad je neoradikalni režim u Beogradu euforično slavio povratak Donalda Trampa u Belu kuću, očekujući legitimizaciju sopstvenog autoritarnog modela vlasti i jačanje trampizma u međunarodnim odnosima.²

Za Beograd je iznenađenje da je Kosovo ovim zakonom posebno zaštićeno. SAD izričito podržavaju njegove evroatlantske aspiracije i odbacuju svaku ideju o etničkoj podeli ili razmeni teritorija. Kosovo može računati na podršku SAD na putu ka NATO i EU, ali u okviru prihvatljivog kompromisa Beograda i Prištine koji bi morao biti zasnovan na uzajamnom priznanju, što je i eksplicitno navedeno.³

Iako je delovanje SAD nepredvidivo i nepouzdanost, u skladu sa širim obrascem spoljne politike u Trampovoj eri, ovaj zakon reafirmiše politiku pređašnje administracije na Balkanu. Kako u regionu za sada

formalno vlada mir, u Vašingtonu očigledno ne vide razlog za ozbiljniji angažman.

Simbol takvog odnosa je i američka ambasada u Beogradu, koja je nekada bila snažno prisutna u javnoj sferi, a sada kao da ne postoji. Povlačenje već imenovanog ambasadora dodatno potvrđuje da Balkan više nije važna tačka američke spoljne politike – sem kao bezbednosni problem.

SRBIJA RUSKI TALAC

Iako se i sama nalazi u ozbiljnim unutrašnjim problemima, Rusija nastoji da iz rata u Ukrajini izađe kao “pobednik”, što bez podrške Sjedinjenih Američkih Država, odnosno administracije predsednika Trampa, nije realno. Aktuelni takozvani “mirovni pregovori” odvijaju se sporo i uz uporno rusko odbijanje bilo kakvih suštinskih ustupaka. Takva situacija ima direktne reperkusije i na Balkan, pre svega povodom spomenute Naftne industrije Srbije. Moskva ne pokazuje spremnost da proda svoj udeo, uprkos očekivanjima predsednika Vučića, koja su, pokazalo se, bila bez realnog osnova. Kako ističe Srećko Đukić, bivši ambasador, pitanje NIS nije ni ekonomsko, ni finansijsko, ni tehnološko, već pre svega – političko. Prema njegovoj proceni, Rusi će odlagati bilo kakvu odluku o NIS sve dok se to pitanje ne uključi u širi američko-ruski politički “paket”, uz očekivanje da će normalizacija odnosa sa SAD započeti u skorijem periodu.⁴

² <https://www.danas.rs/vesti/politika/grom-iz-vasingtona-vucic-ovo-nije-ocekivao-od-trampa-svog-politickog-favorita/>

³ <https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/pax-americana-kraj-jedne-ere-i-posledice-po-srbiju/>

⁴ <https://n1info.rs/biznis/djukic-rusija-ne-zeli-da-proda-nis-iako-on-za-nju-nije-relevantna-stavka-preko-njega-drzi-srbiju-u-svojoj-sapi/>

Kako je ishod sporazuma o Ukrajini i dalje krajnje neizvestan, jedino racionalno rešenje za Srbiju u ovom trenutku jeste nacionalizacija naf-
tne kompanije, što predsednik Vučić uporno odbija. Njemu očigledno
nedostaje politička hrabrost za takvu odluku, iako bi ona, u postojećim
okolnostima, bila najrealnija opcija. Oslanjanje na Rusiju pokazalo
se kao izrazito rizična strategija, naročito tokom poslednjih godina.
Svojevremeno prepuštanje NIS Rusiji bilo je povezano sa očekivanom
političkom podrškom Moskve u vezi s Kosovom, ali i izgradnjom tzv.
južnog toga što nikad nije realizovano. Međutim, Rusija u tom pogledu
nije učinila ništa, osim što je slučaj Kosova koristila kao argument za
sopstvenu imperijalnu politiku i opravdavanje aneksija u susedstvu,
naročito u Ukrajini.

Radikali (izvorni prethodnici sadašnje Srpske napredne stranke) su,
istorijski gledano, snažno vezani za Rusiju, ali se može reći da je ta
veza u velikoj meri zasnovana na svojevrsnoj mitologiji, bez čvrstog
realnog utemeljenja, posebno kad se analizira odnos Rusije prema
Srbiji tokom XIX i početkom XX veka. I Slobodan Milošević je početkom
ratova u Jugoslaviji 1991. godine očekivao političku podršku Moskve za
autoritarne poteze i faktički državni udar, ali je nije dobio. Naprotiv,
Rusija je tada priznala Hrvatsku i snabdevala je oružjem.

Moskva nije zainteresovana za prodaju NIS, jer preko te kompanije
finansira i održava mrežu svojih agenata i time direktno ostvaruje
uticaj na Zapadnom Balkanu. Osim toga, ruski uticaj duboko je ukore-
njen u bezbednosnim strukturama, Srpskoj pravoslavnoj crkvi (SPC),
značajnom delu akademske zajednice i u medijima. Upravo preko
medija sistematski se plasiraju dezinformacije, kojima se u srpskoj
javnosti kontinuirano neguje antizapadno raspoloženje. Dakle, NIS je
za Rusiju geopolitička poluga, obaveštajna platforma i instrument za

destabilizaciju regiona i sledstveno, Evrope. Zbog kukavičluka Aleksan-
dra Vučića da nacionalizuje NIS, Rusija drži Srbiju kao taoca.

Moskva je otvoreno i brutalno zamerila Srbiji prodaju oružja Ukrajini.
Portparolka ruskog Ministarstva spoljnih poslova, Marija Zaharova
upozorila je Beograd: “Sigurni smo da u Srbiji jasno razumeju čitav
spektar rizika koji nosi mogućnost da proizvodi nacionalnog vojno-
industrijskog kompleksa dospeju u ruke kijevskog režima, i da će pre-
duzeti efikasne i dovoljne mere kako ništa ne bi bacilo senku na dobre
odnose između naših zemalja”.⁵ Zanimljivo je da je srpsko Ministarstvo
spoljnih poslova odgovorilo na ovo upozorenje, podsećajući da je
Srbija “suverena i nezavisna država koja svoje odluke donosi isključivo
u skladu sa svojim nacionalnim interesima, te da od predstavnika
prijateljskih država, kao i od zvaničnih glasnogovornika njihovih
institucija, očekuju uvažavanje te činjenice”.⁶

Srbija je propustila priliku da, umesto politike “sedanja na četiri
stolice” (Brisel, Vašington, Moskva, Peking), formuliše jasnu i doslednu
spoljnopolitičku strategiju koja bi odražavala njene realne interese.
Režim nije bio proaktivan, očigledno nije na vreme razumeo promenu
međunarodnih okolnosti – delom i zbog nepostojanja stručnog i
snažnog ministarstva spoljnih poslova – već je nastavio sa sitnim ma-
nipulacijama i političkim kalkulacijama, što je Srbiju na kraju dovelo u
gotovo beznadežnu poziciju. Predsednik Vučić je u više navrata pono-
vio da je “neprijateljsko preuzimanje” ruskog udela u NIS – poslednja

5 <https://lat.rt.rs/rusija/144531-zaharova-srbija-kijev/>

6 [https://www.blic.rs/vesti/politika/zaharova-pozvala-srbiju-
da-se-striktno-uzdrzi-od-izvoza-oruzja-ukrajini-prozvala-i/
rx4nt0s](https://www.blic.rs/vesti/politika/zaharova-pozvala-srbiju-da-se-striktno-uzdrzi-od-izvoza-oruzja-ukrajini-prozvala-i/rx4nt0s)

opcija. Međutim, i Bugarska je bila u visokom stepenu zavisna od ruskog gasa, nafte i nuklearnog goriva, pa je ipak uspjela da reguliše većinsko vlasništvo u energetsom sektoru.

Vučićeva svakodnevna obraćanja naciji, s insistiranjem na tome da je situacija “izuzetno složena”, šire psihozu straha, dovodeći građane u stanje psihološke napetosti s neprijatnim podsećanjem na okolnosti iz devedesetih godina prošlog veka (inflacija, nestašice...) Ukoliko se na kraju i pronade neko adekvatno rešenje, ponovo će biti predstavljeno kao rezultat njegovih ličnih “zasluga”, što je obrazac koji redovno koristi kako bi se prikazao nezamenjivim i svemoćnim.

U jeku, kako unutrašnje tako i spoljnopolitičke krize, Ruska akademija nauka, ali i ruski državni mediji RIA Novosti i Interfax, su u Beogradu, 26.oktobra osnovali ogranak Ruskog istorijskog društva. Predsednik Saveta beogradskog ogranka Aleksandar Vulin je istakao da je Društvo tačka okupljanja svih onih koji Srbiju vide kao državu koja će se “bez ikakvih ograda boriti za mirno stvaranje srpskog sveta” i za to da bude istinski saveznik Rusije i Kine.⁷

Uz Vulina, Osnivačkoj skupštini prisustvovali su i ministar unutrašnjih poslova Srbije Ivica Dačić, patrijarh Srpske pravoslavne crkve Porfirije, kao i predsednik Socijalističke partije Republike Srpske Goran Selak. Rusku organizaciju vodi Sergej Nariškin, direktor Spoljne obaveštajne službe Ruske Federacije.

7 <https://www.slobodnaevropa.org/a/rusko-istorijsko-drustvo-vulin-srbija-rusija/33570909.html>

U međuvremenu je stigla i uznemirujuća vest da je u Moskvi predstavnik Jugoimprta SDPR (državna firma za izvoz oružja) Radomir Kurtić umro pod nerazjašnjenim okolnostima. Vučić je rekao da će se boriti za istinu o njegovoj smrti, ali da ne želi da se bavi špekulacijama. Naveo je i to da su iz predstavništva firme nestali hard diskovi i još neke stvari, te da do sada od forenzike nije dobijeno ništa.⁸

Deo srpske društvene i političke elite sa izraženom proruskom orijentacijom oštro kritikuje predsednika Vučića zbog, kako tvrde, narušavanja tradicionalno prijateljskih odnosa sa Rusijom. Posebno se upozorava da bi uvođenje sankcija Rusiji predstavljalo presedan s moralnog stanovišta, ali i značilo promenu paradigme koja teži urušavanju istorijskih i političkih veza sa savezničkim državama. Takav korak bi, prema njihovom mišljenju, istovremeno otvorio prostor za realizaciju tuđinskih geopolitičkih interesa u regionu, stavljajući Srbiju u zavisnu poziciju u međunarodnoj politici.⁹

Ako Miloš Ković, istoričar i glasni zagovornik koncepta “srpskog sveta”, upozorava da bi raskid Srbije sa Rusijom i napuštanje Kosova i Republike Srpske predstavljali nastavak rasparčavanja srpskog naroda, jasno se vidi dubina narativa koji dominira u proruskim i nacionalističkim krugovima. Prema toj logici, takav zaokret bi doveo do konačnog pretvaranja preostalog dela Srbije i Republike Srpske u ekonomske i “duhovne” kolonije Zapada, dok bi plodna zemlja i vodni resursi bili svedeni na pustinju i rudarsku jalovinu.

8 <https://srb.news-front.su/2025/12/17/vucic-otkrio-sta-se-desava-sa-nis-om/>

9 <https://pokretzaodbranukosovaimetohije.rs/goran-dordevic-slucaj-nis-pravne-i-moralne-zamke-kolonijalnog-zivotarenja/>

U tom diskursu se takođe tvrdi da bi asimilacija Srba u Crnoj Gori, Hrvatskoj i Severnoj Makedoniji bila ubrzana, dok bi Srbija, “na ovaj ili onaj način”, postala saučesnik u NATO ratu protiv Rusije – ratu koji se opisuje kao neminovan i civilizacijski katastrofalan za sve zemlje učesnice.

Iz takve perspektive, raskid Srbije sa Rusijom proglašava se ne samo politički iracionalnim, već i moralno nedopustivim. Ovakav narativ ne ostavlja prostor za racionalnu spoljnopoličku debatu, već služi kao ideološki okvir za održavanje permanentne konfrontacije sa Zapadom i legitimizaciju izolacionizma Srbije.¹⁰

SVE KRITIČNIJI ODNOS EU, POSEBNO NEMAČKE

Niko nije očekivao da će protesti u Srbiji, pokrenuti krajem 2024, potrajati tako dugo i da će, iako nisu doveli do smene režima, do kraja ogoliti njegovu koruptivnu, nasilnu i kriminalnu prirodu. Evropska unija je u početku reagovala uzdržano, zadržavajući se na neutralnim saopštenjima, ali je konačno bila primorana na ozbiljniji kritički stav. Najpre su reagovali vodeći evropski mediji, koji su počeli da masovno izveštavaju u tom duhu, naročito nakon 15. marta, kada je protiv demonstranata upotrebljeno nepoznato supersonično oružje, tzv. zvučni top.

10 https://www.vostok.rs/index.php?option=btg_novosti&catnovosti=5&idnovost=144627&Sudbonosna-prekretnica-%E2%80%94Milos-Kovi

Kako je nasilje nad pobunjenim studentima i građanima raslo, poprimajući različite oblike zastrašivanja – od otkaza za one koji podržavaju studente, preko organizovanih medijskih kampanja, do nezakonitih zadržavanja u pritvoru – dovelo je posledično i do rasprave u Evropskom parlamentu, i usvajanja veoma kritične rezolucije u tom evropskom telu. Nakon toga usledio je i izrazito kritičan godišnji izveštaj Evropske komisije.

U novembru je osim toga, došlo do dve važne posete nemačkih zvaničnika – ministra spoljnih poslova Johana Vadefula i šefa Odbora za odbranu Bundestaga Tomasa Rovekampa. Vadeful je vlastima u Srbiji uputio nedvosmislenu poruku da pregovora nema kad je reč o vladavini prava, borbi protiv korupcije i odbrani osnovnih prava. Tokom posete Rovekampa došlo je do opstrukcije vlasti, koja je pokušala da spreči njegov susret sa predstavnicima opozicije, što je on izričito tražio.¹¹

Usledio je susret srpskih poslanika s predstavnicima nemačkog Bundestaga u Beogradu koji je završio teškim rečima i uvredama srpskih poslanika na račun Nemačke, odnosno napuštanjem sastanka poslanika Bundestaga; da li su ovi diplomatski incidenti narušili odnose Beograda i Berlina, za sada je pitanje bez odgovora.¹² To je bila prilika, kako je formulisao Borko Stefanović, narodni poslanik Stranke slobode i pravde (SSP), da se vidi pravo lice Srpske radikalne stranke, koja se prevarnom metodom tokom poslednjih 13 godina naziva Srpska napredna stranka.¹³

11 <https://nova.rs/vesti/politika/u-dva-dana-dva-visoka-nemacka-zvanicnika-u-beogradu-sta-se-krije-iza-poruka-koje-su-uputili-srpskim-vlastima/>

12 <https://n1info.rs/vesti/stefanovic-o-incidentu-u-skupstini-poslanici-bundestaga-imali-priliku-da-vide-pravo-lice-naprednjaka/>

13 Isto.

Srbija je dobila više upozorenja iz EU, ali i od njenih pojedinih članica. Tako je Marta Kos, komesarka za proširenje, na marginama Foruma za proširenje u Briselu, upozorila: “Ako učestvujete u akciji vojske koja ubija ljude u Ukrajini, zaboravite na proces pristupanja, na poglavlja, takva zemlja nikad ne može da postane članica EU, ali to je vaš izbor”.¹⁴ Nedavna poseta predsednika Vučića Briselu takođe nije donela rezultate: ponovljeni su zahtevi iz izveštaja Evropske komisije za sprovođenje kredibilnih reformi, dok je njegov predlog da se sve zemlje Zapadnog Balkana simultano prime u članstvo EU – prećutan. Ovakav ishod dodatno potvrđuje ograničenu međunarodnu kredibilnost Srbije i pokazuje da retorika o “brzom ulasku u EU” ne može nadomestiti nedostatak stvarnih reformskih pomaka.

Neodlazak Srbije na samit Zapadnog Balkana i Evropske unije u Briselu, u decembru, predstavlja još jednu u nizu nepromišljenih i politički kontraproduktivnih odluka aktuelne vlasti. Na tom skupu usvojena je zajednička deklaracija kojom se potvrđuje strateško partnerstvo EU i Zapadnog Balkana, kao i puna posvećenost politici proširenja.

Deklaracija reafirmiše snagu odnosa između Evropske unije i regiona, uz naglasak da ruski agresivni rat protiv Ukrajine i rastući geopolitički izazovi dodatno pojačavaju potrebu za jačanjem međusobnih veza. Jasnije je potvrđeno da je budućnost Zapadnog Balkana u Evropskoj uniji, ali uz uslov sprovođenja kredibilnih reformi, poštovanja pravednih uslova i dosledne primene principa zasluga.

14 <https://www.vijesti.me/svijet/balkan/783798/kos-ako-ucestvujete-u-akciji-vojske-koja-ubija-ljude-u-ukrajini-zaboravite-na-proces-pristupanja-na-poglavlja>

Posebno je upozoreno da izostanak normalizacije odnosa između Beograda i Prištine ozbiljno usporava evropski put obe strane, kao i da svi sporazumi postignuti uz posredovanje EU moraju biti u potpunosti sprovedeni. Time je Beogradu upućena nedvosmislena politička poruka da politika odugovlačenja i selektivnog tumačenja obaveza više neće biti tolerisana.¹⁵

Odluka Srbije da bojkotuje samit ukazuje na to da je predsednik Vučić bio svestan kritika koje bi mu u Briselu bile upućene. Njegovo obrazloženje da tim potezom “štiti Republiku Srbiju i njene interese”, deluje više kao pokušaj izbegavanja političke odgovornosti nego kao promišljena državna strategija.

Posebno je indikativna Vučićeva izjava da će Srbija “nastaviti evropski put dok je on predsednik”, ali da to “nije za dugo vreme”, čime se odgovornost za budući kurs zemlje unapred prebacuje na narednu vlast. Takva poruka dodatno relativizuje deklarativnu posvećenost evropskim integracijama i potvrđuje utisak da se evropski put Srbije sve češće koristi kao taktički instrument unutrašnje politike, a ne kao strateško opredeljenje države.¹⁶

15 https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/454529/usvojena_deklaracija_lidera_eu_i_zapadnog_balkana_sta_to_znaci_za_bih.html

16 <https://www.index.hr/vijesti/clanak/vucic-prvi-put-u-13-ili-14-godina-necu-otici-na-summit-euzapadni-balkan/2741422.aspx>

AFERA SAFARI

“Afera safari” vratila je u fokus zastrašujuće prizore iz rata u Bosni i Hercegovini početkom devedesetih godina. Reč je o tzv. turističkim posetama bogatih stranaca kojima su srpske snage, za ogromne sume novca, omogućavale da snajperima pucaju na civile, uključujući i decu u opsednutom Sarajevu (lokacija s koje se to odigravalo je Jevrejsko groblje na brdu iznad Sarajeva). Na fotografijama koje su se nedavno ponovo pojavile nalazi se i Aleksandar Vučić; on međutim, tvrdi da je tamo boravio u svojstvu novinara. Iako su te fotografije kružile i ranije, tada nisu imale ni približnu rezonancu kakvu imaju sada.

Italijanski novinar Eci Gavaceni, nakon višegodišnjeg istraživanja, predao je dokumenta i svedočenja milanskom tužilaštvu, dok je hrvatski istraživački novinar Domagoj Margetić podneo prijavu protiv predsednika Srbije zbog, kako tvrdi, Vučićevog prisustva na jednoj od najtraženijih snajperskih pozicija iznad grada. O svemu su izveštavali brojni svetski mediji, što je, bez obzira na to da li će sud potvrditi ove tvrdnje, dodatno doprinelo urušavanju međunarodnog imidža predsednika Vučića.

Afera je pokazala, ne samo moralni pad predsednika Republike, već i društva koje, po drugi put, nakon Miloševića, bira istu opciju i istu šovinističku ideologiju. Zapad je napokon prinuđen da se vrati suštini – činjenici da velikodržavni projekat Slobodana Miloševića, koji je svojevremeno bio plebiscitarno podržan, nikada nije suštinski poražen.

VUČIĆEV DOMINATNI UTICAJ U REGIONU ZNATNO OPAO

Činjenica da je Milorad Dodik, mimo znanja Aleksandra Vučića, uspeo da preko svojih lobista izdejstvuje ukidanje sankcija sebi, članovima porodice i najužem okruženju, očigledno je zatekla predsednika Srbije. Istina, Dodik je zbog toga bio prinuđen da učini određene ustupke – među njima uvažavanje nadležnosti bosanskohercegovačkog pravosuđa, odustajanje od referenduma i delimično povlačenje sa političke scene. Pokazalo se da je Dodik znatno spretniji politički igrač nego što se u Beogradu očekivalo, te da je ovaj njegov “spoljnopolitički zaokret” izazvao primetno nezadovoljstvo u Srbiji.

Kako u poslednje vreme, inače sveprisutni Dodik, nije često viđan u Beogradu, deo medija zaključio je da, “u bratskom savezu Banjaluke i Beograda postoji ozbiljan lom”. Odnosi između Banjaluke i Vašingtona su u međuvremenu poboljšani, dok su odnosi sa Beogradom značajno zahladneli.

Vučić je tim povodom izjavio da mu je “žao što se Banjaluka oseća ugroženo(m) od Beograda”, dodajući da su, kako je rekao, “dali sve od sebe da čute, slušaju i pomažu i da se nikada ni na koji način nisu mešali ni u šta”. Istovremeno je naveo da iz Banjaluke poručuju kako “niko iz Beograda neće naređivati Republici Srpskoj”, čime je indirektno potvrđena dubina novonastalih političkih tenzija.¹⁷

17 <https://n1info.ba/vijesti/>

reakcija-vucica-zao-mi-je-ako-se-banjaluka-osjeca-ugrozeno-od-beograda/

Bez obzira na narušene odnose između Beograda i Banjaluke, uticaj Beograda, ali i Rusije, u Republici Srpskoj ne treba potcenjivati. Dalji razvoj situacije zavisice u velikoj meri od politike Sjedinjenih Američkih Država prema Zapadnom Balkanu, koja još uvek nije jasno definisana.

Međutim, uticaj Beograda u Crnoj Gori je izrazito snažan, uprkos nastojanjima Evropske unije da tu zemlju čvršće veže za evropski put. Vučić raspolaže značajnim polugama moći unutar crnogorskih vlasti, a njegov strateški cilj je da uspori, proces pristupanja Crne Gore u Evropu. Osim institucionalnog uticaja, Vučić ima snažno uporište i u medijskom prostoru Crne Gore, dok njegova najmoćnija poluga ostaje Srpska pravoslavna crkva, preko koje se sprovodi sistematski istorijski revizionizam sa ciljem relativizacije, pa i poništavanja crnogorskog identiteta. Beograd je Crnu Goru tradicionalno posmatrao kao teritoriju koja suštinski pripada konceptu "srpskog sveta", zbog čega je za njega politički gotovo nezamislivo da Crna Gora na putu ka Evropskoj uniji napreduje brže od Srbije.

Uprkos nezadovoljstvu Beograda, komesarka EU za proširenje Marta Kos je nakon Međuvladine konferencije između Crne Gore i EU, ocenila da je Crna Gora predvodnik u procesu EU integracija i kandidat sa najboljim rezultatima, sa ukupno 12 zatvorenih poglavlja.¹⁸

Pristupanje Crne Gore i Albanije Evropskoj uniji, kako ističe Markus Kajzer iz Fondacije Fridrih Nauman u Beogradu, izvršilo bi snažan pritisak na Srbiju. Jer, kako navodi, ukoliko bi došlo do toga "da Srbi u Crnoj Gori, zahvaljujući članstvu u EU, uživaju više prava i pogodnosti

¹⁸ <https://www.pobjeda.me/clanak/kos-crna-gora-nikad-blize-eu-sada-je-potrebno-nacionalno-jedinstvo>

nego Srbi u Srbiji, to bi moglo da podstakne ozbiljno preispitivanje njihovih političkih stavova".¹⁹

Dodatnu napetost u regionu izazvao je i nedavni incident u Podgorici sa državljanima za koje se najpre tvrdilo da su turski građani, da bi se kasnije ispostavilo da je reč o državljanima Azerbejdžana. Naime, ulična tuča u Podgorici eskalirala je u "pohod" na turske državljane koji žive i rade u Crnoj Gori (njihove prodavnice, radionice i sl.) a Vlada je po hitnom postupku ukinula bezvizni režim sa Turskom. Prema mišljenju nekih analitičara, i za nasilje nad turskim državljanima u Crnoj Gori bila je odgovorna Srbija. Naime, nekoliko dana pre incidenta, Turska je dogovorila prodaju bespilotnih letelica "bajraktar" Kosovu, što je razbesnelo Aleksandar Vučića; letilice su inače, prethodno bile ponuđene Beogradu, ali ih je Srbija odbila. Predsednik Socijaldemokratske partije Crne Gore Ivan Vujović ocenio je na društvenim mrežama da se "Vučić preko Crne Gore obračunava sa Turskom, jer je Ankara isporučila dronove Kosovu".²⁰ Andrej Nikolaidis, pisac, je rekao da to "nisu protesti protiv stranaca, nego iskaz jasne netrpeljivosti prema Turcima, te da iza svega stoje Aleksandar Vučić i BIA".²¹

Na brzopleto uvođenje viza oštro je reagovao turski ambasador u Crnoj Gori Bariš Kalkavan. On je odluku ocenio ishitrenom i poručio da, ukoliko ne bude povučena, Turska neće ostati bez odgovora. Upozorio je na moguće posledice po ekonomske i turističke odnose dve zemlje,

¹⁹ <https://www.dw.com/bs/brz-prijem-crne-gore-u-eu-ja%C4%8Da-pritisak-na-srbiju/a-74949036>

²⁰ <https://www.blic.rs/vesti/politika/rastu-tenzije-izmedju-srbije-i-crne-gore-iz-podgorice-optuzuju-vucica-umesani-i-k9srrvgz>

²¹ Isto.

kao i živote građana koji žive, rade ili putuju između Crne Gore i Turske.²²

Kad je reč o Kosovu, nakon potpisivanja Briselskog sporazuma 2013. godine, Vučić je dobio snažnu podršku Zapada. U početnoj fazi sprovođenje Sporazuma je funkcionisalo, ali su nakon 2015, Vučić i Hašim Tači počeli razgovore o podeli Kosova, što je 2019. godine odlučno zaustavila nemačka kancelarka Angela Merkel. Od tog trenutka dijalog između Beograda i Prištine sve više liči na simulaciju procesa, a sve manje na stvarni pokušaj da se odnosi normalizuju.

Slučaj “Banjska” (naoružani upad paramilitarne grupe na čelu s Milanom Radoičićem na sever Kosova) dodatno je pojačao bezbednosni nadzor nad Srbijom, dok je u međuvremenu usvojen nemačko-francuski plan za normalizaciju odnosa, poznat kao Ohridski sporazum i tzv. Brisel 2. Ipak, do njihove suštinske realizacije nije došlo. Instrumentalizacija kosovskih Srba, što je stalna praksa Beograda, dodatno je pogoršala njihov položaj i, posledično, dovela do njihovog masovnijeg odlaska sa Kosova.

Naglo urušavanje Vučićevog položaja na Zapadu, u kombinaciji sa sve aktivnijim pristupom Evropske unije prema Zapadnom Balkanu, doveli su do značajne promene stava EU prema vladi Albina Kurtija (trenutno tehničkoj). Evropska komisija je izrazila spremnost da oslobodi polovinu finansijske pomoći namenjene Kosovu, koja je do sada bila blokirana zbog sankcija uvedenih 2023. godine. Kao glavni razlog navodi se miran i uredan prenos vlasti na severu zemlje nakon lokalnih izbora. Ukupna suma oslobođenih sredstava – pedeset procenata pomoći – premašuje 200 miliona eura.

Ova odluka EU jasno pokazuje da Zapad nagrađuje konkretne, transparentne i zakonite političke korake, dok se Beograd, zbog sopstvenih autoritarnih i oportunističkih politika, sve više izoluje i gubi kredibilitet. Istovremeno, oslobađanje sredstava Kosovu signalizira da EU spremno koristi ekonomsku pomoć kao instrument podrške državama koje demonstriraju odgovornost i reformsku volju, čime dodatno potvrđuje razliku u međunarodnom tretmanu Prištine i Beograda.

²² <https://www.vijesti.me/tv/emisije/781457/kalkavan-ukoliko-odluka-o-uvodjenju-vizaturskim-drzavljanima-ne-bude-povucena-turska-ce-preduzeti-reciprocne-mjere>

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Vučićev režim se očigledno primiće kraju, ali i dalje nije izvesno kada i na koji način će se to odigrati. Problem dodatno produbljuje činjenica da Vučić svojim svakodnevnim izjavama i postupcima sistematski podiže tenzije u društvu, stvarajući atmosferu potencijalnih sukoba (koji ionako stalno tinjaju), što je svakako, realna pretnja. Sve je jasnije da se oslanja na svoje tzv. lojaliste, kojih, prema njegovim sopstvenim tvrdnjama, ima oko 18.000. U parku između Predsedništva i Narodne skupštine podignut je i svojevrsan paravojni logor, takozvani “Ćaci-lend”, odkuda se svakodnevno “emituje” poruka – kakva bi mogla biti reakcija vlasti u slučaju daljeg zaoštavanja situacije.

Iako se očekivalo da će studentski i građanski protesti jenjavati, to se nije dogodilo. Istovremeno, gotovo sve institucije nalaze se u procesu dubinskog rastakanja. Kako ističe istoričarka Dubravka Stojanović, stanje u kojem se Srbija nalazi može se opisati kao proces truljenja, pri čemu truli i sama osnova iz koje bi promena trebalo da započne. U takvom ambijentu društvene nemoći, dodaje ona, nasilje se mnogima počinje činiti kao jedino moguće rešenje. A, nasilje nikada nije rešenje – ono samo proizvodi novu spiralu osвете i ponovo nas, po ko zna koji put, vraća na sam početak”.²³

Korupcija u Srbiji (kao i u regionu) omogućava političarima da koriste javne resurse za sopstvenu korist, s time što deo društva ima interes da sistem ostane nepromenjen. To ukazuje na to da su građani u velikoj meri spremni da tolerišu korupciju. Međutim, tragedija u Novom Sadu (pad nadstrešnice na Železničkoj stanici, 1. novembra 2024) je bila

okidač koji pokazuje da je korupcija dosegla nivo koji se više ne može tolerisati.

Protesti koji traju duže od godinu dana ogolili su stanje u društvu. Društvo u Srbiji, osim što je konfuzno, razdrobljeno je i fragmentirano. U međuvremenu se nije pojavila ličnost koja bi bila sposobna da politički artikuliše nezadovoljstvo i energiju koja se “valja” ulicama. Stiče se utisak da su građani s lakoćom prepustili studentima da “odrade” taj posao, mada su oni već uradili maksimum. Za iskorak dalje, nemaju ni iskustvo ni neophodno znanje. Studentska lista još je nepoznata i moguće je da Vučić pristane na izbore tokom iduće godine. On svakako čeka da se situacija stiša: još uvek poseduje sve poluge moći, kao i finansijska sredstva, neophodna za manipulisanje izborima.

Urušavanje međunarodnog položaja i ugleda Srbije, kao i ličnog ugleda predsednika Republike, dovelo je u pitanje zvanični strateški cilj – članstvo Srbije u Evropskoj uniji. EU je u svojim godišnjim izveštajima, ali i kroz brojne zvanične opomene iz Brisela, jasno istakla da napredak ka članstvu nije moguć bez ključnih reformi, pre svega u pravosuđu i medijima. Pooštavanje nadzora EU nad Srbijom potvrđuje i najava posete misije Evropskog parlamenta u januaru.

Pad međunarodne podrške ozbiljno je ugrozio i unutrašnji položaj predsednika Vučića, što on pokušava prikriti najavljenom posetom Kini i snishodljivim odnosom prema Rusiji.

Situacija u kojoj se Srbija našla, što je rezultat dugogodišnje nepromišljene politike, zahteva hitno resetovanje spoljne politike, za šta, međutim, ne postoji ni politička volja ni diplomatski kapacitet. Jedino

23 <https://radar.nova.rs/politika/dubravka-stojanovic-intervju-antifasizam/>

rešenje za sprečavanje dalje regresije, kako na unutrašnjem tako i na spoljnopolitičkom planu, jesu slobodni izbori koji bi otvorili put obnovi demokratije, vladavine prava, tolerancije i slobode.

S obzirom na izrazito nepovoljan međunarodni kontekst Srbije je neophodna pomoć poput one iz 2000. godine, kako bi se zaustavio proces dezintegracije društva do stepena kada pomoć neće više biti moguća. Takva Srbija bi trajno ostala faktor nestabilnosti u regionu.

EU mora da vodi principijelnu i doslednu politiku koja ne podilazi Srbiji, ali istovremeno pruža dugoročnu, realnu i kredibilnu perspektivu integracije, slično kao što je to učinjeno u slučaju Bugarske i Rumunije – s time što Beograd mora najpre da demonstrira stvarnu političku i institucionalnu spremnost.

Za Srbiju, racionalna politika EU podrazumevala bi:

- **Jasnu diferencijaciju između retorike i stvarnih reformi** – evropska perspektiva se ne sme koristiti kao sredstvo za unutrašnju političku manipulaciju, ili balansiranje između Zapada i Rusije.
- **Kombinaciju nagrada i posledica** – konkretna finansijska i politička podrška mora biti direktno povezana sa sprovođenjem reformi; regresija demokratije i blokiranje normalizacije odnosa sa Prištinom mora imati jasne posledice.
- **Podršku civilnom društvu i reformskim snagama koje mogu vršiti unutrašnji pritisak na vlast i promovisati vladavinu prava** – EU treba da ojača nezavisne medije, podrži proevropske partije (novoformirani blok pet partija proevropske orijentacije), nevladin sektor i akademsku zajednicu.
- **Strategijsko komuniciranje** – Srbiji mora biti jasno da evropska perspektiva nije besplatna ili automatska, već da je dostupna isključivo kroz stvarne, merljive reforme i odgovorno ponašanje u regionu.
- **Suzbijanje ruskog uticaja** od ključnog je značaja, jer sistematski oblikuje antizapadne stavove građana. Evropska unija bi trebalo da aktivnije angažuje ne samo svoju delegaciju u Beogradu, već i proevropski orijentisan civilni sektor i nezavisne medije, kako bi preko njih vodila koordiniranu kampanju promocije evropskih vrednosti, ali i efikasno identifikovala i razotkrivala ruske dezinformacije. Krah spoljne i unutrašnje politike Aleksandra Vučića